

УДК 336.148
JEL H 61

М. Дяченко, асп.
Дніпропетровська держ. фінансова академія, Дніпропетровськ

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ДІЄВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ СТИМУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті розкрито сутність державного фінансового контролю як важливого чинника посилення дієвості бюджетної політики стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Визначено основних суб'єктів, які здійснюють контроль, їх повноваження, вказано інструменти контролю та важелі впливу. Наголошено на важливості аудиту ефективності. Запропоновано показник оцінки рівня виконання бюджетних стимулюючих програм.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, бюджетний механізм стимулювання регіонального розвитку, аудит ефективності, індекс виконання показників ефективності (якості).

Постановка проблеми. Загальновідомо, що згідно із теорією менеджменту, контроль є однією із функцій управління, при цьому для ефективної діяльності будь-якої системи він є необхідним на всіх етапах її функціонування. В першу чергу йдеться про контроль відповідності здійснюваних заходів та їх результатів загальній меті. Не є винятком й реалізація контролю у сфері бюджетно-податкових відносин, адже від того, наскільки чітко та якісно буде поставлений фінансовий контроль у публічному секторі, залежатиме ефективність процесів збору, перерозподілу та використання суспільних ресурсів.

Контроль є невід'ємною складовою частиною управління національним господарством і окремими його ланками, зокрема він відіграє важливу роль у процесі бюджетного стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів та територій. У цьому контексті державний фінансовий контроль постає одним із елементів бюджетного менеджменту такого розвитку, за допомогою якого уповноважені суб'єкти фінансової політики здійснюють моніторинг та аналіз перебігу процесів і операцій стимулюючої дії. Тобто інститут державного фінансового контролю виступає одночасно як складова фінансового механізму держави та бюджетного механізму стимулювання регіонального розвитку.

Організація функціонування чіткої системи фінансового контролю – обов'язкове, важливе завдання фінансової політики держави. В сучасних умовах в Україні побудовано національну систему державного фінансового контролю, проте в ній існують окремі суперечності та недоліки. Крім того, фінансовий контроль, як чинник посилення дієвості бюджетної політики стимулювання регіонального розвитку, наразі використовується неповною мірою, йому приділяється недостатня увага в контексті реалізації заходів впливу на місцевий розвиток. Недооцінка значення державного фінансового контролю є однією з причин виникнення кризових явищ у державному секторі, недосягнення пріоритетів регіонального розвитку, нераціонального управління державною і комунальною власністю, неефективного витрачання бюджетних коштів тощо. Відтак, проблема фінансового контролю реалізації бюджетно-податкових заходів стимулювання розвитку регіонів є актуальною і такою, що потребує подальшого дослідження і розробки шляхів підвищення його дієвості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі державний фінансовий контроль розглядається під різними кутами зору: його сутність, суб'єктний склад, інструментарій, роль та значення тощо. Попри пильність уваги до даного питання, існують різні визначення державного фінансового контролю, підходи до розкриття його сутності, різні класифікації за окремими ознаками, а по певних аспектах – відсутня єдина точка зору. Однак усі науковці сходяться на винятковій важливості контролю для національної та регіональної економіки. Так, В. Піхоцький підкреслює значимість фінансового контролю, ставлячи його на перше місце в системі фінансового механізму держави [1].

Звісно, планування має величезне значення для постановки цільових орієнтирів розвитку, але не менш важливим є організація процесу виконання поставлених завдань у досягненні визначених цілей і, нарешті, фінансовий контроль за їх виконанням завершує комплекс заходів від ідеї до результату. І саме контроль покликаний аналізувати досягнуті результати. Такої ж думки дотримується Т. Пожар, вказуючи, що ефективне функціонування державних фінансів, раціональний розподіл і використання ресурсів, динамічний розвиток вітчизняної економіки передбачають необхідність проведення постійного фінансового контролю з боку держави [2]. Н. Шевченко зазначає, що система державного фінансового контролю має вирішальне значення для економічного розвитку України і від її ефективності залежить економічне і політичне благополуччя нації [3]. Ю. Коваленко та І. Скуратівська вказують, що мета державного фінансового контролю полягає у підвищенні ефективності управління державними фінансовими ресурсами шляхом здійснення державного нагляду за процесом формування, розподілу та використання фінансових ресурсів держави [4].

Отже, не викликає сумнівів, що без налагодженої системи державного фінансового контролю неможливо якісно реалізувати державні та місцеві програми економічного та соціального розвитку, усунути фактор впливу корупції та неефективного використання суспільних ресурсів. Разом з тим, у сучасній науковій літературі недостатня увага приділяється державному фінансовому контролю саме як чиннику стимулювання сталого і збалансованого розвитку економічної і соціальної сфери в регіонах України. Відтак, необхідно розвивати концепцію державного фінансового контролю як складової цілісного бюджетного механізму стимулювання регіонального розвитку.

Метою статті є дослідження фінансового контролю як чинника посилення дієвості бюджетно-податкової політики державної та місцевої влади щодо забезпечення розвитку економічної та соціальної сфери в регіонах, розкриття сутності системи контролю та її особливостей.

Виклад основного матеріалу. Державний фінансовий контроль – категорія досить ємна та широка. На практиці він реалізується через цілу низку прийомів і засобів. У фінансового контролю як чинника посилення дієвості бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів сфера застосування є більш локальною. Так, фінансовий контроль стимулюючих заходів характеризує сукупність форм та засобів, а також конкретних важелів, через які контролюючі суб'єкти мають здатність перевіряти хід реалізації програмних (планових) стимулюючих заходів регіонального зростання. У зв'язку з цим він має певні особливості порівняно з державним фінансовим контролем в широкому

розумінні. Таким чином, державний фінансовий контроль є функцією державного управління і компонентом фінансового механізму держави (в широкому розумінні) та, одночасно, елементом бюджетного механізму стимулювання регіонального розвитку (у вузькому розумінні).

Сутність контролю у його вузькому розумінні полягає в забезпеченні додержання норм чинного законодавства та принципів доцільності й ефективності у процесі реалізації фіскальної (бюджетно-податкової) політики, спрямованої на пошук розвитку, та дотримання під час виконання затверджених бюджетів планових показників як за надходженнями, так і за витратами, через комплекс специфічних інструментів та важелів впливу. Разом з тим, виконання планових показників не є остаточною метою державного фінансового контролю. Так, для досягнення цілей стимулювання розвитку необхідно не лише виконати бюджет кількісно, але й якісно. Це означає, що бюджетне фінансування окремих операцій мусить бути направлене на дійсно ключові та необхідні заходи, які мають високу віддачу та результативність, а під час проведення витрачання бюджетних коштів повинне дотримуватися оптимальне співвідношення між ціною і якістю закуплених предметів. Використання бюджетних коштів в економічній сфері (переважно інвестиційній) має бути націлене також на якомога коротший строк окупності.

Цілком справедливо зазначає В. Піхоцький, що державний фінансовий контроль – одна з найважливіших функцій державного управління, покликана виявляти відхилення від установлених норм доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та іншою державною власністю, оцінювати їх вплив на господарську діяльність, визначати причини їх появи та давати рекомендації органам державного управління [1]. При цьому, головною метою державного фінансового контролю, як такого, науковець [5] називає забезпечення стабільності та економічної безпеки держави, виділяючи при цьому наступні завдання:

- дотримання чинного законодавства у сфері оподаткування юридичних і фізичних осіб;
- забезпечення правильності ведення бухгалтерського обліку на всіх об'єктах контролю;
- досягнення відповідності бюджетному законодавству складання та виконання бюджетів;
- забезпечення ефективності використання державного майна;
- своєчасне виявлення резервів зростання фінансових ресурсів держави;
- забезпечення ефективності використання бюджетних асигнувань та правомірності здійснення валютних операцій.

Визначена мета та окреслені завдання характерні як для державного фінансового контролю у фінансовій системі держави в цілому, так і для державного фінансового контролю в якості чинника сприяння забезпеченню регіонального розвитку. Проте останньому, як вже було відзначено, притаманні певні особливості. На нашу думку, призначенням державного фінансового контролю в контексті посилення дієвості бюджету у забезпеченні регіонального розвитку, через яке проявляється головна мета його функціонування, є сприяння успішній реалізації фіскальної (бюджетно-податкової) політики економічного зростання та підвищення соціального добробуту в регіонах, ефективному використанню фінансових ресурсів та інтенсифікації інвестиційного

процесу. Ключовим пріоритетом його функціонування є дотримання основної мети бюджетного стимулювання – забезпечення економічного зростання та соціального добробуту в регіоні – шляхом аналізу руху грошових потоків та експлуатації майна на предмет раціональності, доцільності та ефективності. При цьому під державним фінансовим контролем мається на увазі як контроль з боку державних центральних та місцевих органів, так і контроль з боку органів місцевого самоврядування. Як слушно підкреслює І. Стефанюк, система державного фінансового контролю функціонує на макро- та мікрорівні [6]. Так, на макрорівні фінансовий контроль постає інструментом підвищення ефективності економіки, забезпечення обігу фінансових ресурсів відповідно до визначених законодавством параметрів, повноти сплати податків і обов'язкових платежів (які наповнюють доходну частину бюджету), блокування діяльності, що загрожує національній безпеці, монополізує ринки або спрямована на організацію забороненого державою виробництва товарів і надання послуг, несе в собі значні соціальні загрози, які зачіпають інтереси великих груп громадян, порушує законні інтереси держави, суб'єктів господарювання та суспільства в цілому. На мікрорівні ж фінансовий контроль є інструментом забезпечення дотримання правил ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності, соціальних гарантій та своєчасної виплати заробітної плати, стандартів ціноутворення і встановлення тарифів, платіжної дисципліни, запобігання фіктивним фінансовим операціям і фактам відмивання грошей, попередження фактів незаконного, нецільового й неефективного використання бюджетних коштів, забезпечення порядку й процедур державних та комунальних закупівель тощо.

Окрім поділу на рівні відносно об'єктів, на яких здійснюється контроль, він також поділяється за предметними галузями. Так, державний фінансовий контроль у сфері стимулювання регіонального зростання включає в себе наступні складові: податковий контроль (контроль за правильністю нарахування та сплати податків і інших обов'язкових зборів та платежів), контроль видатків та закупівель (контроль за використанням бюджетних коштів, проведенням тендерних процедур та наданням бюджетних кредитів), борговий контроль (контроль за діяльністю у сфері фінансування дефіциту бюджетів, надання гарантій, розрахунків з кредиторами), контроль за використанням державного і комунального майна (експлуатація, концесія, реалізація). Кожен із цих підвидів контролю вирізняється своїми особливостями – предметом регулювання, уповноваженими органами, які здійснюють контроль, інструментами та важелями. За суб'єктами здійснення контролю останній поділяється на загальнодержавний та місцевий. Залежно від періоду провадження державний фінансовий контроль класифікується на попередній (вживається на випередження і недопущення порушень), поточний (одночасно зі здійсненням самої операції) та наступний (за підсумками певної діяльності). Отже, державний фінансовий контроль є цілісною системою, що включає в себе окремі елементи, які мають відповідне призначення.

Побудова системи державного фінансового контролю як складової бюджетного механізму стимулювання регіонів і територіальних громад та чинника підвищення його дієвості з виокремленням етапів проведення, суб'єктно-об'єктного складу, інструментів та важелів реалізації наведена на рис. 1.

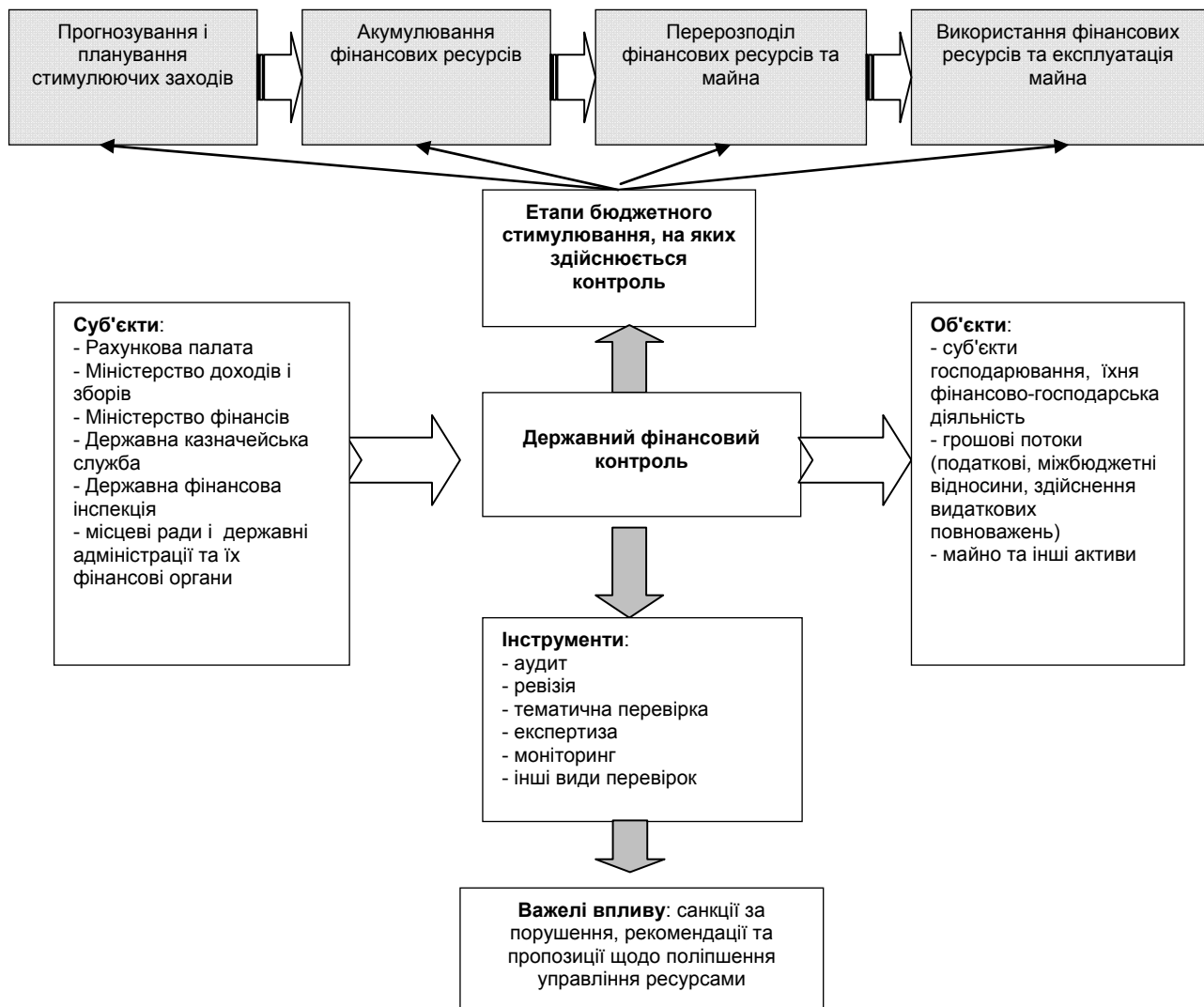

Рис. 1. Система державного фінансового контролю політики бюджетного стимулювання регіонального розвитку*

*Джерело: складено автором.

Як видно з рисунка 1, контрольні заходи розпочинаються ще на етапі бюджетного прогнозування і планування заходів, спрямованих на стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, а завершуються стадією витрачання коштів і використання майна. Тобто фінансовому контролю у розумінні його як чинника сприяння процесу бюджетного стимулювання притаманна ознака, характерна для контролю як функції менеджменту, а саме – його застосування на всіх етапах управління. На етапі прогнозування і планування бюджетних показників контролюється в першу чергу законність проведення запланованих операцій та їх відповідність чинним нормативно-правовим актам. Як приклад виконання контрольних дій на місцевому рівні можна привести перевірку обласними державними адміністраціями (їх фінансовими органами) рішень міських рад міст обласного значення та районних рад про місцеві бюджети та звернення до суду з одночасним клопотанням про невідкладне зупинення дії рішення про відповідний місцевий бюджет до закінчення судового розгляду справи у разі виявлення порушень окремих норм бюджетного законодавства. Також піддається аналізу доцільність здійснення тих чи інших заходів з огляду на прогнозний обсяг ресурсів та вплив запланованих заходів на перебіг соціальних та економічних

процесів на території. Тобто контроль ще на стадії створення програм розвитку і бюджетних планів дозволяє своєчасно уникати прийняття необґрунтованих рішень щодо шляхів досягнення цільових орієнтирів розвитку.

Наповнення місцевих бюджетів, які складають фінансову основу місцевого самоврядування, є вкрай важливим для забезпечення місцевої влади фінансовим ресурсом, необхідним для здійснення бюджетних інвестицій у пріоритетні сфери, підтримки соціального сектору. Відтак, контроль на даному етапі (податковий) набуває також неабиякої важливості. Основним органом, який уповноважений здійснювати державний фінансовий контроль за наповненням бюджетів, є нещодавно створене Міністерство доходів і зборів, в особі місцевих податкових і митних органів. Саме вони здійснюють постійний моніторинг дотримання чинного податкового законодавства, правильності обрахунку і сплати податків та зборів і забезпечення місцевих громад фінансовим ресурсом. Попри те, що в літературі почасти зустрічаються твердження, що основними органами, які здійснюють державний фінансовий контроль, є Рахункова палата та Держфінінспекція, а увага більше акцентується на контролі видаткових повноважень, вважаємо, що в контексті політики стимулювання регіонального зростання одним з ключових контролюючих органів,

відповідальних за акумулювання коштів на такі цілі, є саме Міністерство доходів. Крім того, на цьому етапі органи Державної казначейської служби також ведуть облік находжень, а місцеві ради (держадміністрації) та їх фінансові органи здійснюють аналіз відхилень фактичних показників від планових, з'ясовують їхні причини та відповідно до чинного законодавства здійснюють коригування планів по видатках, зокрема секвестр бюджету – у разі відповідного недовиконання дохідної частини – залишаючи фінансування тих програм, які видаються найбільш соціально та економічно значущими. Органи центрального рівня Міндоходів та Державної казначейської служби, в свою чергу, здійснюють загальний нагляд за процесом контролю, розробляють методологічні засади та готують зведену звітність.

На етапі перерозподілу фінансових ресурсів основну роль в контролі відіграють якраз Рахункова палата та Державна фінансова інспекція. Оскільки в реаліях функціонування української бюджетної системи з її хронічною слабкістю місцевих бюджетів переважна частина міжбюджетного руху коштів характеризується низхідним напрямком, то вказані органи державного фінансового контролю від законодавчої та відповідно виконавчої влади покликані контролювати цільове призначення та ефективність використання коштів Державного бюджету. В зв'язку з цим, Рахункова палата систематично здійснює тематичні перевірки використання коштів, виділених у вигляді дотацій та субвенцій, на предмет їх законного витрачання і освоєння в регіонах відповідно до цілей, на які вони надавалися із центрального бюджету.

В процесі використання коштів (контроль видатків та закупівель) окремими контролюючими органами здійснюється попередній, поточний та наступний контроль. Так, органи казначейської служби перевіряють відповідність сумам та напрямкам використання взяті розпорядниками бюджетів бюджетні зобов'язання. Аналогічно, під час безпосереднього проведення платежу ці органи, як уповноважені суб'єкти надання послуг з розрахунково-касового обслуговування, проводять поточний контроль здійснюваних платежів. Відповідно до законодавства, наступний контроль реалізується органами Державної фінансової інспекції та проводиться із застосуванням таких інструментів: інспектування (ревізії), аудиту та перевірки державних закупівель [7]. Контроль цей за своєю суттю є фактичним, оскільки перевірки стосуються не лише документального підтвердження підстав для операцій щодо витрачання коштів, а й використання матеріальних цінностей, його відповідності закладеним напрямкам.

Варто зазначити, що особливістю реалізації Держфінінспекцією контрольних функцій є здійснення контрольних процедур як на рівні бюджетів, так і по конкретних розпорядниках коштів. При цьому, на особливу увагу в плані контролю за реалізацією стимулюючих заходів заслуговує проведення фінансового аудиту, який полягає в перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, функціонування системи внутрішнього контролю. Ключовим моментом є те, що перевіряється не лише дотримання планових призначень, а й ефективність витрачання коштів. Основними завданнями аудиту ефективності стимулюючих заходів є такі:

- оцінка ефективності виконання програм розвитку шляхом порівняння звітних даних із заданими параметрами, а також показників результату із показниками затрат;

- виявлення недоліків та прогалин юридичного, організаційного та іншого характеру, які перешкоджають результативному та повному виконанню програм;

- пошук шляхів вдосконалення організації виконання програм для підвищення ефективності використання коштів та їх викладення у вигляді пропозицій.

Для аналізу ефективності бюджетних програм місцевого соціального та економічного розвитку в рамках фінансового контролю доцільно застосовувати комплекс показників, які оцінюють ступінь ефективності фінансових операцій, серед яких показовими є середні індекси виконання показників ефективності та якості:

$$\bar{I}_{\text{еф(як)}} = \sum_{i=1}^n \frac{P_{\text{еф(як)}}^{\text{факт}}}{P_{\text{еф(як)}}^{\text{план}}} : n_{\text{еф(як)}} * 100\%, \quad (1)$$

де $P_{\text{еф(як)}}^{\text{факт}}$ – фактичне значення і-того показника ефективності (чи якості) конкретної бюджетної програми, спрямованої на реалізацію цілей соціального та/або економічного розвитку в регіоні (території); $P_{\text{еф(як)}}^{\text{план}}$ – планове значення і-того показника ефективності (чи якості) конкретної бюджетної програми; $n_{\text{еф(як)}}$ – кількість показників оцінки ефективності (чи якості), закладених в паспорт бюджетної програми.

Тобто індекс обчислюється як середнє значення відношень фактично досягнутих показників до запланованих і розраховується окремо для показників ефективності та окремо – для якості. У разі, якщо при розробці бюджетної програми показник якості чи ефективності планується як такий, що спрямований на зниження певної величини (наприклад, вартості впровадження науково-технічної розробки), тобто є дестимулятором, у вищенаведеній формулі 1 до суми відношень його доданок має включатися як частка від ділення планового значення на фактичне:

$$\frac{P_{\text{еф(як)}}^{\text{план}}}{P_{\text{еф(як)}}^{\text{факт}}} \quad (2)$$

Приведені індекси є зручними індикаторами стану виконання бюджетних програм. У разі, якщо середній індекс виконання показників ефективності або показників якості менший за 1,0, це вказує на неповне досягнення цілей програми, визначених у кількісному вимірі, і, відповідно, є сигналом до необхідності з'ясування причин невиконання конкретного показника та аналізу впливу встановлених факторів.

Всебічний аудит ефективності реалізації програм розвитку, в тому числі із залученням зарубіжного досвіду, дозволить досягати запланованого результату із меншими затратами коштів. Разом з тим, необхідно зазначити, що в сучасній практиці неефективне використання бюджетних коштів, виходячи з чинного законодавства, не кваліфікується як бюджетне правопорушення. А це аж ніяк не стимулює розпорядників коштів прагнути до підвищення якості своєї діяльності. В зв'язку з цим пропонуємо внести відповідні зміни до Бюджетного кодексу з метою визначення на законодавчому рівні поняття неефективного використання бюджетних коштів як порушення та, як наслідок, зниження кількості випадків такого використання в майбутньому.

На даному етапі фінансового контролю важливе значення також відіграє Рахункова палата, яка теж значну увагу приділяє контролю за використанням фінансових та матеріальних ресурсів для досягнення розвитку в окремих галузях та регіонах. Зокрема, однією із функцій цього органу парламентського фінансового

контролю, визначених законодавством, є контроль інвестиційної діяльності органів виконавчої влади та перевірка законності й ефективності використання фінансових ресурсів, що виділяються з Державного бюджету України на виконання загальнодержавних програм (в тому числі тих, які можуть містити складову стимулювання розвитку в регіонах) [8].

Чільне місце в системі державного фінансового контролю посідає Міністерство фінансів України як центральний орган виконавчої влади у сфері державних фінансів, що безпосередньо причетний до формування та забезпечення реалізації державної бюджетної, податкової, митної політики, політики у сфері державного фінансового контролю. При цьому повноваження Мінфіну у сфері фінансового контролю поширюються передусім на Державний бюджет, але, безумовно, це міністерство справляє не менш важливий вплив на контроль за процесом планування та безпосереднім здійсненням операцій на місцевому рівні. Як приклад – контроль за витратами в регіонах коштів Державного фонду регіонального розвитку, спрямованих на пожвавлення простого і розширеного відтворення.

Як уже зазначалося, складовою державного фінансового контролю є контроль за використанням комунальної власності. На місцевому рівні його реалізують місцеві ради та державні адміністрації. Під такою власністю розуміються земельні ділянки, об'єкти рухомого та нерухомого майна, цілісні майнові комплекси, комунальні підприємства. Передача в оренду, користування, продаж майна одночасно досягає двох цілей. По-перше, місцева громада отримує додаткові надходження в бюджет, які можуть бути використані на заходи із подальшого розвитку, а по-друге – вказані об'єкти залучаються в господарський оборот, їх ефективніше використання сприяє покращенню бізнес-клімату в регіонах та територіях. Крім того, комунальні підприємства (серед яких значна кількість тих, які працюють у галузі житлово-комунального господарства) виконують важливі соціальні функції, часто працюючи в тих сферах, у котрих ведення підприємництва є нерентабельним. За цих обставин фінансовий контроль за діяльністю таких підприємств з боку місцевої влади є обов'язковою передумовою підвищення якості надання суспільних послуг. Так, на даний час повноваження щодо встановлення тарифів на окремі житлово-комунальні послуги розділено між Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, та органами місцевого самоврядування. Тобто рішення місцевих рад з питань ціноутворення є певною мірою обмежені повноваженнями Нацкомісії. У зв'язку з цим, для забезпечення беззбиткової діяльності таких підприємств і одночасного надання якісних послуг, місцева влада повинна здійснювати постійний контроль за діяльністю таких суб'єктів: аналізувати стан їхнього матеріально-технічного оснащення, господарські операції, фінансово-економічне становище.

Таким чином, можна стверджувати, що перелік суб'єктів, які провадять фінансовий контроль за процесом здійснення політики бюджетного стимулювання розвитку регіонів та територій, є практично аналогічний до складу тих суб'єктів, котрі застосовують інші елементи бюджетного механізму стимулювання, з тією лише різницею, що фінансовий контроль є дещо специфічною ланкою за своєю природою, і, відповідно, перелік контролюючих суб'єктів є дещо ширшим. Об'єктами впливу в даному випадку постають окремі суб'єкти господарювання (і бізнес – через оподаткування, і бюджетна сфера) з

їхніми господарськими операціями; грошові кошти, рух яких аналізується та перевіряється; та активи, що перебувають в державній або комунальній власності (земля, природні ресурси, цілісні майнові комплекси суб'єктів публічної сфери). Тобто об'єктами контролю є як конкретні інституції, що беруть участь в процесах, пов'язаних з реалізацією політики стимулювання розвитку (наприклад, виконавці стимулюючих бюджетних програм), так і фінансові ресурси та майно, якими ці інституції розпоряджаються, а також сам рух таких активів.

Важелі впливу на об'єкти контролю (учасники бюджетно-податкових відносин, бо проконтролювати інші об'єкти можливо тільки через контроль діяльності вказаних інституцій) можна поділити на позитивні та негативні. До позитивних важелів належать рекомендації (пропозиції, приписи) учасникам фіскальних відносин щодо того, яким чином поліпшити свою діяльність з точки зору її ефективності та результативності, яких заходів для цього необхідно вжити, а яких дій уникати тощо. Найчастіше такого роду важелі впливу застосовується за підсумками проведеного аудиту, метою якого якраз і є дослідження реального стану справ на об'єкті, пошук недоліків у його роботі та розробка пропозицій щодо вдосконалення. Що стосується важелів негативного впливу, то це передусім санкції, різноманітні за своїми властивостями та аналогічні за призначенням – покарання: фінансові, адміністративні, кримінальні, дисциплінарні тощо. Зокрема, це штрафи, пені, арешт, призупинення операцій на рахунках, відшкодування збитків, завданих державі. Санкції, крім того, мають нести попереджувальний характер – наявність відповідальності повинна створювати рамки дозволеної діяльності підконтрольних суб'єктів та їх посадових осіб.

Висновки. Окресливши основні теоретичні засади здійснення державного фінансового контролю за бюджетно-податковими заходами щодо стимулювання регіонального зростання, можна підвести наступні підсумки. Державний фінансовий контроль є невід'ємною складовою частиною бюджетного стимулювання регіонального розвитку і покликаний забезпечити процес стимулювання достовірною інформацією про акумулювання та використання господарюючими суб'єктами фінансових ресурсів і про ефективність фіскального регулювання для вжиття своєчасних, адекватних і відповідних заходів. Контроль, за умови правильного та обґрунтованого планування заходів, пов'язаних зі сприянням регіональному зростанню, забезпечує досягнення стратегічних цілей бюджетної політики економічного і соціального розвитку в регіонах, а саме: збільшення обсягів виробництва товарів і послуг, підвищення показника валового регіонального продукту на душу населення, зростання частки наукомісткої та інноваційної продукції, підвищення зайнятості в регіоні та створення нових робочих місць і підприємств, зниження рівня бідності та зростання середньодушового доходу, розбудова виробничої і соціальної інфраструктури, розв'язання соціальних проблем тощо.

Таким чином, державний фінансовий контроль, який здійснюється загальнодержавними та місцевими інституціями, дозволяє відслідковувати і оцінювати процес наповнення бюджетів, хід виконання запланованих програм, спрямованих на стимулювання розвитку, своєчасно виявляти відхилення, кількісно оцінювати їх, з'ясувати причини їх виникнення, розробляти заходи реагування, коригувати плани і вносити зміни до бачення стратегічних цілей і орієнтирів. Фінансовий контроль є тим індикатором, котрий допомагає визначати, чи пра-

вильний шлях (через фінансування) обрано для досягнення цілей регіонального розвитку, чи ефективно ці цілі досягаються. Також він постає своєрідним запобіжником для неправомірного, неефективного витрачання ресурсів, використання активів, реалізації корупційної складової. Отже, можна ще раз констатувати, що державний фінансовий контроль є важливим чинником посилення дієвості бюджетно-податкової політики щодо забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Для підвищення ефективності здійснення державного фінансового контролю необхідно удосконалити вітчизняне законодавство відповідно до європейських стандартів, здійснювати ретельний підбір висококваліфікованих кадрів до служб, які реалізують функцію контролю, підвищувати значимість фінансового контролю (як внутрішнього, так і зовнішнього) на всіх етапах здійснення заходів, що направлені на пошук розвитку в регіонах, з посиленням уваги до контролю ефективності.

Список використаних джерел:

1. Піхоцький В. Державний фінансовий контроль як дієвий метод управління фінансами [Електронний ресурс] / В.Ф. Піхоцький // Вісник ЛДФА. – 2009. – Вип. 17. – Режим доступу: http://archive.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/2009_17/Pihockyj.pdf
2. Пожар Т. Сутність, функції і види державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / Т.О. Пожар // Проблеми і перспективи розвитку

банківської системи України. – 2011. – Вип. 31. – Режим доступу: http://archive.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_31/11_31_26.pdf

3. Шевченко Н. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / Н.В. Шевченко // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – Режим доступу: http://archive.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/VUABS/2010_2/29_02_05.pdf

4. Коваленко Ю. Державний фінансовий контроль: сутність і призначення [Електронний ресурс] / Ю.М. Коваленко, І.А. Скуратівська // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2012. – № 2 (57). – Режим доступу: http://archive.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnuudpsu/2012_2/Kovalaenko_Yu_M.pdf

5. Піхоцький В. Функціонування системи державного фінансового контролю та її удосконалення [Електронний ресурс] / В.Ф. Піхоцький // Демократичне врядування. – 2012. – Вип. 10. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik10/fail/Pihotskyj.pdf>

6. Стефанюк І. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / І.Б. Стефанюк // Фінанси України. – 2011. – № 6.

7. Закон України від 26.01.1993 № 2939-ХІІ "Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні" (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.

8. Закон України від 11.07.1996 № 315/96-ВР "Про Рахункову палату" (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 43. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/315/96-%D0%B2%D1%80/page>

Надійшла до редакції 05.12.13

Н. Дяченко, асп.

Днепропетровская госуд. финансовая академия, Днепропетровск

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ В КОНТЕКСТЕ УСИЛЕНИЯ ДЕЙСТВЕННОСТИ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ СТИМУЛИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

В статье раскрыта сущность государственного финансового контроля как важного фактора усиления действенности бюджетной политики стимулирования социально-экономического развития регионов. Определены основные субъекты, осуществляющие контроль, их полномочия, указаны инструменты контроля и рычаги влияния. Отмечена важность аудита эффективности. Предложен показатель оценки уровня выполнения бюджетных стимулирующих программ.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, бюджетный механизм стимулирования регионального развития, аудит эффективности, индекс выполнения показателей эффективности (качества)

М. Dyachenko, post-graduate

Dnipropetrovsk State Financial Academy, Dnipropetrovsk

THE STATE FINANCIAL CONTROL IN CONTEXT OF THE STRENGTHENING OF OPERABILITY OF BUDGETARY POLICY OF STIMULATION OF REGIONAL DEVELOPMENT

In this article the essence of state financial control as an important factor of strengthening of operability of budgetary policy of stimulation of the socio-economic development of regions is disclosed. The main institutions of control and their authority are defined; the instruments of control and levers of influence are indicated. It is marked the importance of the auditing of efficiency. The estimating index of the level of execution of the budgetary stimulative programs is offered.

Keywords: state financial control, budgetary mechanism of stimulation of regional development, audit of efficiency, index of execution of efficiency (quality) exponents

УДК 311.14:339.5

JEL F190

І. Єріна, асп.

ДП "Науково-техніч. комплекс статист. досліджень", Київ

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ НА ОКРЕМИХ СЕГМЕНТАХ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ

Досліджується динаміка і структура українського ринку послуг в контексті глобальних тенденцій. Наводяться результати статистичного оцінювання збалансованості торгівлі на окремих сегментах ринку.

Ключові слова: зовнішня торгівля послугами, збалансованість торгівлі, сегменти ринку послуг, коефіцієнт покриття.

Постановка проблеми. З розгортанням процесу глобалізації на світовому ринку стрімко зростають обсяги міжнародної торгівлі послугами, посилюється її вплив на світову економіку і на економічний розвиток окремих країн. За даними Світової організації торгівлі темпи приросту експорту послуг в посткризовий період становили: 2010 р. – 10 %, 2011 р. – 11 %. [1]. Науково-технічна революція стимулює вихід на ринок широкого

спектру нових послуг, пов'язаних з інформаційними технологіями, комп'ютеризацією, новими способами комунікацій, водночас зберігається високий попит на фінансові, страхові, банківські та інші бізнес-послуги

Конкурентні переваги кожної країни на окремих сегментах світового ринку залежать від секторальної структури національної економіки, її науково-технічного потенціалу, інноваційної активності та дієвості інституцій-